

تحقیق و تفحص

شهرستان گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

- مفهوم «نظارت» و جایگاه مجلس
- کندوکاو مجلس پیرامون واگذاری منابع ملی به اشخاص
- تحقیق و تفحص؛ تجلی عزم نظام برای انضباطی برتر

مدخل:

«تحقیق و تفحص» مایه استحکام نظام، اطمینان توده‌های مردم و پشتوانه دستیابی به انضباطی عالیترو برتر است. این پدیده پارلمانی در مجلس چهارم به گرایش ریشه دار و توأمند تبدیل شد و توجه دستگاہهای اجرایی را به ضرورت قانونگرایی و بکارگیری نیروهای صدیق و پاک، بیشتر معطوف ساخت.

در «تحقیق و تفحص» این شماره ابتدا به جنبه‌های تئوریک نظارت و کارکرد تحقیق و تفحص در مجلس پرداخته شده و سپس گرایش تحقیق و تفحص در خصوص نحوه واگذاری اراضی منابع ملی شده به اشخاص جهت ساخت و ساز مسکن که توسط کمیسیون ذی‌ربط انجام پذیرفته (و متأسفانه حکایت از کم توجهی عمیق نسبت به قانون در این بخش دارد)، درج گردیده است. خبرنگار مجلس و پژوهش با جناب آقای مهندس علی یوسف پور عضو کمیسیون امور داخلی و شوراها پیرامون کارکرد مجلس چهارم در تحقیق و تفحص گفتگویی انجام داده است که در بخش پایانی «تحقیق و تفحص» این شماره از نظر گرامی‌تان می‌گذرد.

■ مفهوم «نظارت» و جایگاه مجلس

مهندس علی یوسف پور
نماینده مردم اردل و فارسان

پیش نوشتار

خلیفه خدا روی زمین گردد^(۲) و یا به پایین ترین حد موجودات خلق شده تنزل نماید.^(۳) خالق هستی با فرستادن پیامبران خویش به همراه کتب مقدس آسمانی، بر آحاد بشر منت گذاشت و آنان را از تاریکی جهالت به نعمت هدایت راهنمایی نمود. تلاش انبیا برای نجات انسان از نیمه حیوانی و رساندن او به جانشینی خداوند در روی زمین بوده است، اگر فرامین و دستورات خداوند متعال را نوعی سیاستگذاری خالق هستی برای رساندن انسان به هدف نهایی خلقت مبنی بر خلیفه‌اللهی انسان بدانیم، برای اجرای این سیاستها، پروردگار عالم در قرآن مجید آیات زیادی آورده است و برای نظارت و تضمین اجرای فرامین خود نظام جزا و پاداش و روز حسابی^(۴) قرار داده و

در پی ظهور انقلاب «اسلامی» در سال ۱۳۵۷ به طور طبیعی کلیه سیاستها، قوانین و مقررات باید بر طبق شرع مقدس اسلام بوده و یا حداقل با آن مخالفتی نداشته باشد. در این مقاله کوشیده‌ام مسأله نظارت در قرآن کریم، نهج البلاغه، کتب علمی مدیریت و قانون اساسی جمهوری اسلامی را مورد بررسی قرار دهم. در ادامه، به جایگاه مجلس شورای اسلامی به عنوان یک نهاد نمونه اشاره نموده و با توضیحاتی پیرامون عملکرد نظارتی آن بر اجرای قوانین بحث را به پایان برده‌ام.

۱- نظارت بر اجرای قوانین الهی

خداوند متعال که خالق جهان هستی است، انسان را به عنوان موجودی استثنایی به وجود آورد، موجودی که دارای بدننی از خاک و روحی خدایی^(۱) است و می‌تواند

۱- قرآن کریم، سوره حجر آیه ۲۹ و سوره ص آیه ۷۲.

۲- قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۳۰.

۳- قرآن کریم، سوره تین آیه ۴.

۴- قرآن کریم، سوره ابراهیم آیه ۴۱.

تحقیق و تفحص

نظامی دقیق و حساب شده قرار داده است، که در روز قیامت با برپا شدن میزان ارزش هر فرد و عملکرد افراد روشن می‌شود.

۲- مفهوم نظارت در نهج البلاغه

حضرت علی علیه السلام به عنوان نمونه انسان کامل و قریب به ۵ سال حکومت ایشان به عنوان نمونه‌ای از حکومت اسلامی تلقی می‌شود، که لازم است تحقیقات وسیعی در ابعاد مختلف حکومت ایشان انجام پذیرد. تاکنون کارهای زیادی در این مورد انجام گرفته است. نامه حضرت، به مالک اشتر را مورد بررسی اجمالی قرار می‌دهیم. و فرازهایی از آن را برای شاهد بحث خویش می‌آوریم.

«ای مالک هرگز نباید افراد نیکوکار و بدکار در نظرت مساوی باشند. زیرا این کار سبب می‌شود که افراد نیکوکار در نیکی‌هایشان بی‌رغبت شوند و بدکاران در عمل بدشان تشویق گردند.»^(۱۳) در این فراز حضرت، قاعده تنبیه و تشویق را معین می‌نمایند و آثار عدم اجرای آن را در جامعه بیان می‌کنند که متأسفانه در جامعه ما به

پیامبران را به عنوان بشارت‌دهنده و اندازدهنده فرستاده است.^(۵) خداوند متعال خود را نازل‌کننده قرآن و حافظ آن معرفی نموده^(۶) و به همین جهت قرآن کریم در طول ۱۴۰۰ سال گذشته بدون کوچکترین تغییری در دست مسلمانان باقی مانده است. خداوند متعال در وجود انسان هدایت تکوینی را قرار داده که نفس سرزنشگر (لؤامه) مصداق بارز آن است^(۷) و برای هر نیت کارهای نیک و بد افراد بشر دو ملک قرار داده است.^(۸) برای ادامه رسالت پیامبران در جامعه بشر، ائمه و عالمانی را قرار داد که مردم را به سوی حق هدایت نمایند.^(۹) پروردگار متعال برای صیانت جامعه از انحرافات، امر به معروف و نهی از منکر را واجب گردانید.^(۱۰) خداوند متعال عاقبت جامعه‌ای که دستورات الهی اجرا نمی‌شود را سقوط و نابودی تعیین نموده است^(۱۱) و در نهایت خداوند متعال اعمال همه انسانها را ولو اینکه به مقدار ذره‌ای از خوبی و بدی باشد در روز قیامت آشکار خواهد نمود.^(۱۲)

از مطالعه آیات قرآنی این استنباط برای انسان پیش می‌آید که نظام آفرینش دارای حساب و کتابی دقیق است و تمام پدیده‌ها با نظم خاصی و طیفه مقرر از خالق هستی را انجام می‌دهند و تنها موجود انسان است که دارای اراده بوده و می‌تواند به میل خویش، خود را در دو جهت الهی و شیطانی بسازد و خداوند برای رسیدگی به اعمال انسان نیز

۵- قرآن کریم، سوره بقره آیه ۱۱۹، سوره فرقان آیه ۵۶

۶- قرآن کریم، سوره حجر آیه ۹

۷- قرآن کریم، سوره قیامت آیه ۲

۸- قرآن کریم، سوره الانفطار آیه ۱۱

۹- قرآن کریم، سوره انبیاء آیه ۷۳

۱۰- قرآن کریم، سوره توبه آیه ۷۱

۱۱- قرآن کریم، سوره فجر آیات ۱۴-۵

۱۲- قرآن کریم، سوره زلزله آیه ۷

۱۳- نهج البلاغه، به همراه المعجم المفهرس لالفاظ نهج البلاغه، مؤلفین: سید کاظم محمدی، محمدی دشتی، ناشر: امام علی (ع) نامه حضرت امیر علیه السلام

خوبی اجرا نمی‌شود.

در فراز دیگری می‌فرمایند: «ای مالک: در کارهای کارمندان بنگر و آنها را با آزمایش و امتحان به کار و ادار، سپس با فرستادن مأموران مخفی راستگو و باوفا کارهای آنان را زیر نظر بگیر». (۱۴) «سپس در وضع منشیان و کارمندان دفت کس و کارهایت را به بهترین آنها بسیار و نامه‌های سری و نقشه‌ها و طرحهای مخفی خود را در اختیار کسی بگذار که دارای اساسی‌ترین اصول اخلاقی باشد». (۱۵) «در انتخاب این منشیان هرگز به فراست و خوشبینی و خوش گمانی خود تکیه مکن». (۱۶) «در مورد طبقه پایین، آنها که راه چاره ندارند؛ یعنی مستمندان و نیازمندان و تهیدستان و از کارافتادگان خدا را در نظر بگیر، برای مراجعان خود وقتی مقرر کن که به نیاز آنها رسیدگی کنی، مجلس عمومی و همگانی برای آنها تشکیل ده و درهای آن را بر روی هیچ کس نبند». (۱۷) این فرازها قسمتهایی از کلمات گهربار مولای متقیان علیه‌السلام به مالک اشتر است. نظامی که در این نامه طراحی شده به گونه‌ای است که مردم در تمام رده‌ها به خصوص طبقات تهیدست بتوانند بدون واسطه، مشکلات و مسائل خویش را به اطلاع حکام رده بالا برسانند. ارتباط مستقیم مردم با زمامداران باعث می‌شود که عمال حکومت نتوانند با اطلاعات غلط، حاکم را از مردم جدا نمایند و خود به ظلم و جور پردازند. مسأله دیگر اینست که در انتخاب مجریان به خصوص «اصحاب سر» باید دقت خاصی شود، چون

قانون هر چند خوب باشد اگر مجریان قوی و امین نباشند، حقوق مردم به دست آنان نخواهد رسید. از این نامه برداشت می‌شود که نقش اصلی نظارت را از یک طرف مردم و از طرف دیگر، خود مقامات حکومتی باید داشته باشند، که با گماردن جاسوسان امین و برداشتن مانع از رسیدن حرف مردم به آنان، بهترین نظارت را بر اجرای سیاستها و کار عمال حکومتی می‌توان داشت.

۳- «نظارت» در علوم مدیریت

در فرصتی که وجود داشت، ۳ کتاب مدیریتی و کتاب تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی و همچنین جزوه دکتر میرکمالی در مورد سیاستگذاری مورد مطالعه قرار گرفت.

در کتب مدیریتی مزبور وظایف مدیر را عمدتاً حول پنج مسأله: برنامه‌ریزی، سازماندهی، کارگزینی، رهبری و نظارت دسته‌بندی می‌نمایند. (۱۸) کلیه مدیران در سطوح مختلف سازمان برای رسیدن به اهداف سازمانی خویش باید سیاستها، قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌ها را اجرا نمایند.

از طرف دیگر یکی از وظایف اصلی پنجگانه مدیریت نظارت و کنترل است. در این مقاله وظیفه نظارت را به طور مشروح طرح می‌کنیم. در فصل یازدهم کتاب

۱۴- همان مأخذ.

۱۵- همان مأخذ.

۱۶- همان مأخذ.

۱۷- همان مأخذ.

۱۸- مبانی مدیریت گری دسل ترجمه داود مدنی صفحات ۱۱ و ۱۲.

از فعالیتهای مهم سازمان به قرار زیر است:

- ۱- تعیین هدف و انتخاب موازینی برای ارزیابی نتایج عملیات.
- ۲- مقایسه نتایج عملیات انجام یافته با هدف و موازین پیش بینی شده.
- ۳- اقدام به منظور جلوگیری از وقوع یا تکرار انحرافات.

در کتاب تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی^(۲۰) در صفحه ۳۷ مراحل فرایند عقلایی خط‌مشی‌گذاری آمده است: «در فرایند عقلایی خط‌مشی‌گذاری مدلها و الگوهای گوناگونی تنظیم و ارائه شده است که صرف نظر از پاره‌ای اختلافات، در راه انتخاب اصلح باید گامهای مشابهی بردارند. یکی از صاحب‌نظران پنج مرحله زیر را برای خط‌مشی‌گذاری به طریق عقلایی، پیشنهاد کرده است: ۱- احساس و درک مشکل عمومی جامعه، ۲- تعریف و بیان مشکل مذکور، ۳- یافتن راه‌حلهایی برای مشکل، ۴- ارزیابی راه‌حلها نسبت به نتایج حاصل از آنها، ۵- یافتن بهترین راه‌حل و ارائه آن به عنوان خط‌مشی.»

در این روند مشاهده می‌کنیم که از ابتدای کسار در تعیین خط‌مشی یا تصمیم‌گیری باید دقت و نظارت شود که بهترین تصمیم گرفته شود. در همین صفحه از کتاب مذکور که مراحل خط‌مشی‌گذاری را در قالب دیگری بیان کرده، مرحله آخر آن

۱۹- سازمان و مدیریت، تألیف دکتر علی محمد اقتداری، انتشارات مولوی.

۲۰- تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی، دکتر الوانی.

سازمان و مدیریت^(۱۹) آمده است: «نظارت نیز مانند برنامه‌ریزی برای اشخاص مختلف مفاهیم مختلفی دارد. ولی، منظور اصلی از کلیه طرحهای نظارت با کنترل، حصول اطمینان نسبت به مطابقت نتایج عملیات با هدفهای مطلوب است، تا در صورت انحراف نتایج عملیات از هدفهای مطلوب، اقدامهای لازم به منظور جلوگیری از وقوع یا تکرار انحرافات به عمل آید». چنانچه از این تعریف ملاحظه می‌شود؛ نظارت با کنترل، ارتباط نزدیکی با سایر عناصر مدیریت مانند برنامه‌ریزی، سازماندهی، هماهنگی، کارآموزی و رهبری دارد.

موضوع کنترل در این فصل با این فرض مورد بحث قرار می‌گیرد که مراحل مقدماتی دیگر (برنامه‌ریزی و سایر وظایف) به خوبی انجام یافته و مقصود، صرفاً نظارت بر اجرای عملیات به منظور تحقق هدفهای مطلوب باشد. در این صورت نیز تفکیک نظارت از برنامه‌ریزی مشکل است. در همه حال، تنظیم طرح مؤثری برای نظارت بر اجرای فعالیتهای مهم سازمان موجب می‌شود که رؤسای سازمان خود را از قید رسیدگی به جزئیات امور برهانند و ضمناً حق نظارت در اجرای عملیات را به منظور اطمینان بر حصول نتایج مطلوب برای خود محفوظ نگاهدارند.

مراحل نظارت: مدیران مایل هستند که در اجرای بسیاری از فعالیتهای سازمان نظارت کنند. مراحل اساسی نظارت در مورد هر یک

را «ارزیابی و سنجش خط‌مشی وضع شده در عمل» تعیین نموده است که مدیران یا مسئولین، باید خط‌مشی‌ها یا سیاستها را در عمل مورد ارزیابی و سنجش قرار داده و رأی اصلاح مراحل را بعد از آن استفاده نمایند.

در صفحه ۱۴۲ همین کتاب آمده است، «مکانیسم بازخورد از طریق برگشت اطلاعات در مورد خط‌مشی در حال اجرا، به طراحان خط‌مشی امکان می‌دهد تا نقاط قوت و ضعف تصمیم‌های خود را دریابند و نسبت به اصلاحات لازم اقدام به موقع انجام دهند». از این فراز درمی‌یابیم که باید برای اجرای خوب سیاستها در تمام نظامها و سازمانها جریان «بازخورد اطلاعات» به خوبی برقرار شود. این مسأله به صورت نموداری در صفحات ۱۵۰ و ۱۵۴ همین کتاب به خوبی ترسیم شده است.^(۲۱) در کتاب تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی برای نظارت در اجرای سیاستها بحث مفصل و کامل نشده است و امروز در کشور ما این مسأله یکی از معضلات بزرگ نظام اداری است که باید کار بیشتری روی آن انجام پذیرد.

۴- نظارت و چگونگی آن در قانون اساسی

در اصول اول، دوم و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی که با توجه به منابع فقهی اسلامی و تجربیات کشورهای دیگر نوشته شده^(۲۲) هدفهای نظام و سیاستهای کلان رسیدن به آنها را آورده است. در اصل چهارم آمده است: «کلیه قوانین و مقررات

مدنی، جزایی، مالی و اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیراینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. که بر تمام اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و شورای نگهبان مرجع تشخیص این است». همانطور که مشاهده می‌شود این اصل چارچوب قوانین و مقررات کشور ما را کاملاً مشخص کرده است.

در اصل پنجم ولایت امر و امامت را بر عهده فقیه عادل و باتقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر قرار داده که باید همه شرایط یک حاکم اسلامی را در حد توان داشته باشد. از این اصل نتیجه‌گیری می‌شود که برای اجرای قوانین خوب باید حتماً مجری خوب باشد و این اولین شرط اجرای سیاستهای درست است.

در اصل ششم، اداره کشور را متکی به آرای عمومی قرار داده است که از راه انتخابات مختلف، مردم نظارت خویش را اعمال کرده و نظرات خود را در انتخاب مجریان حکومتی قرار می‌دهند. اصل هفتم نیز موارد این مشارکت را به طور دقیق‌تر مشخص نموده است.

در اصل هشتم، آمده است: «در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت» که گرفته شده از آیات قرآنی است.

۲۱- ر. ک. به منبع قبلی.

۲۲- قانون اساسی جمهوری اسلامی، با رعایت اصلاحات سال ۱۳۶۸.

تفحص و تشخیص

یک قدرت بسیار بالایی را به مجلس داده است که می‌تواند تمام امور کشور را تحت نظارت خویش داشته باشد. در اصول ۸۸ و ۸۹ سؤال و استبضاح وزرا و رئیس جمهور آمده است و در مواردی که نماینده یا نمایندگان مجلس لازم بدانند برای اصلاح امور کشور از آن استفاده می‌نمایند.

اصل ۹۰ قانون اساسی یکی از اصول مهم و اساسی در امر نظارت و احقاق حقوق مردم است که در قسمتی از آن آمده: «هر کس شکایتی از طرز کار مجلس یا قوه مجریه یا قوه قضاییه داشته باشد، می‌تواند شکایت خود را کتباً به مجلس شورای اسلامی عرضه کند و مجلس موظف است به این شکایات رسیدگی کند و در مواردی که مربوط به عموم باشد، به اطلاع مردم برساند و اگر لازم باشد آن را به مراجع قضایی بفرستد». در مجلس شورای اسلامی برای اجرای اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی، کمیسیون به وجود آمده است که بزرگترین کمیسیون مجلس است و اگر وظایف خویش را به خوبی انجام دهد در اصلاح امور کشور می‌تواند نقشی اساسی ایفا نماید. در اصول ۹۱ تا ۹۸ نحوه انتخاب اعضای شورای نگهبان و وظایف آن آمده است و مجلس بدون وجود شورای نگهبان اعتبار قانونی ندارد.

در اصل ۹۹ وظیفه دیگر شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی

این اصل یک نظارت همگانی و قدرتمند و متقابل را در همه امور کشور از طریق مردم و دولت تعیین نموده و شاید بتوان گفت مهمترین برنامه پیشگیری از تخلفات و همچنین انجام کارهای مثبت به حساب می‌آید. اصول ۵۴ و ۵۵ جایگاه دیوان محاسبات و وظایف آن را شرح داده است. در حقیقت، در این دو اصل نظارت بر امور مالی نظام جمهوری اسلامی مشخص شده است.

اصل ۵۷ اصل تفکیک قوا در جمهوری اسلامی را بیان می‌کند که برای جلوگیری از پیش آمدن استبداد و از بین رفتن آزادی مشخص شده است. برای حفظ حقوق عمومی و گسترش و اجرای عدالت و اقامه حدود الهی در اصل ۶۱ شیوه اعمال قوه قضاییه مشخص شده و در اصول بعدی به شرح وظایف آن پرداخته است.

در اصل ۶۹ آمده است: برای عدم انحراف مجلس شورای اسلامی و نظارت مردم بر آن مذاکرات مجلس باید علنی باشد و از طریق رادیو به اطلاع مردم رسانده شود. در ادامه توضیح اصل چهارم در اصل ۷۲ آمده است که مجلس نمی‌تواند قوانینی وضع کند که با اصول اسلامی یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد. در اصل ۹۶ تشخیص این امر به عهده شورای نگهبان گذاشته شده است.

اصل ۷۶ به مجلس شورای اسلامی اجازه داده است که در تمام امور کشور حق تحقیق و تفحص داشته باشد و این اصل

و مراجعه به آرای عمومی و همه‌پرسی تعیین شده است.

اصول ۱۰۰ تا ۱۰۶ شرح وظایف شوراهای، تعداد آنها و سطوح مختلف شوراها را توضیح داده که متأسفانه تاکنون در کشور اجرا نشده است و می‌تواند در مشارکت مردم در حکومت نقش اساسی ایجاد نماید.

اصول ۱۰۷ تا ۱۱۱ در مورد انتخاب رهبر، شرایط رهبر، عزل رهبر و مجلس خبرگان رهبری بحث نموده است. خبرگان رهبری توسط مردم انتخاب می‌شوند و آنها ضمن انتخاب رهبر بر کار وی نظارت کامل دارند و در صورت از دست دادن یکی از صفات رهبری وی را عزل خواهند نمود. بنابراین، یک نظارت قوی بر رهبری در قانون اساسی وجود دارد.

در بند یک و دو اصل ۱۱۰ قانون اساسی تعیین سیاستهای کلی نظام و نظارت بر حسن اجرای این سیاستها را، از وظایف رهبری شمرده است. فصل یازدهم قانون اساسی که از اصول ۱۵۶ تا ۱۷۴ را شامل می‌شود مربوط به میزان اختیارات، شرح وظایف و نحوه اعمال قدرت قانونی قوه قضاییه است.

در اصل ۱۶۱ برای نظارت بر کار قضات و محاکم قضایی، ایجاد دیوان عالی کشور پیش‌بینی شده است که بر اساس قانون افراد محکوم شده می‌توانند اعتراضات خود را به این مرجع اعلام نمایند.

در اصل ۱۷۱ برای جلوگیری از تخطی دستگاههای اجرایی از قوانین و مقررات

اجازه تأسیس دیوان عدالت اداری داده شده است که می‌تواند به شکایات مردم در مورد تخلفات ادارات و ارگانهای دولتی رسیدگی کند.

در اصل ۱۷۴ آمده است: «بر اساس حق نظارت قوه قضاییه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاههای اداری سازمانی به نام بازرسی کل کشور زیر نظر قوه قضاییه تشکیل می‌گردد». اگر ساختار این سازمان اصلاح شود می‌تواند در اجرای قوانین در کشور نقش اساسی داشته باشد. متأسفانه در ۱۵ سال گذشته به صورت حاشیه‌ای عمل نموده است که با تعویض رئیس آن، امید است به وظایف قانونی این سازمان عمل شود.

۵- نتیجه‌گیری

از این مباحث در می‌یابیم که تمام پدیده‌های هستی، اعم از آنان که به طور طبیعی وجود دارند یا پدیده‌هایی که به دست بشر به وجود آمده‌اند، مانند: حکومتها، سازمانهای اداری و صنعتی و بازرگانی، برای حسن اجرای وظایف و حرکت به سوی تعالی و رسیدن به هدف تعیین شده باید دارای یک نظام نظارتی بر تمام اعضا و همچنین بر قوانین و مقررات باشند. همانطور که در مقدمه بحث هم آمده در کشور ما فرهنگ نظارت بر امور واقعاً ضعیف است و کارها اکثراً «باری به هر جهت» رها می‌شوند که امید است با کارهایی که در دانشگاهها و حوزه‌های علمی انجام می‌شود و همچنین تصویب

قوانین و مقررات بهتر و به کار گماردن مسؤولین شایسته این امور اصلاح شود.

۶- نظارت در مجلس چهارم

در مباحث قبل، اصولی که به مجلس اجازه می‌دهد در امور کشور نظارت داشته باشد آمده است و در این قسمت به اجرای این اصول در دوره چهارم مجلس پرداخته شده است. در دوره اول تا سوم به علت شرایط بحرانی کشور و وجود جنگ، مجلس شورای اسلامی به کارهای نظارتی کمتری پرداخته است و سیاستها بر این بوده که دولت و قوای مسلح در جبهه‌ها از طرق مختلف حمایت شوند که یکی از این راهها تصویب قوانین مورد نیاز بوده است. از آنجایی که دوره چهارم مجلس، در شرایط بازسازی کشور و در حالت آرامش به کار خویش ادامه می‌دهد بعد نظارتی مجلس قویتر شده است:

۱- ایجاد مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی: در دوره‌های قبل تنها کانال اطلاعاتی مجلس، دستگاههای دولتی بود. با ایجاد مرکز پژوهشهای مجلس با استفاده از محققین و استادان، مجلس شورای اسلامی تحقیقات وسیعی را در امور کشور به انجام رسانید که این امر حضور مجلس را در مسائل، بیشتر نموده است.

۲- انتخاب نمایندگان مجلس در مجامع مختلف مانند: کمیسیون تخصصی ارز، کمیسیون احزاب، نظارت بر اعتبارات و...

۳- بررسی دقیق و طولانی روی برنامه دوم که نسبت به بررسی برنامه اول بسیار عمیقتر بود.

۴- بررسی دقیق و همه‌جانبه روی بودجه سالهای ۷۲، ۷۳ و ۷۴ که به مجلس ارائه شد.
۵- انجام تحقیق و تفحص در صدا و سیما، استانداریهای خراسان و کرمانشاه، وزارت معادن و فلزات، بنیاد مستضعفان و جانبازان و درخواست تحقیق و تفحص درباره وضعیت بانک مرکزی و اداره مالیاتهای کشور که جمع آنان به ۱۹ مورد می‌رسد، که در دوره‌های قبل معمولاً ۱ تا ۲ مورد از این موارد انجام می‌شد.

۶- انجام سؤالات متعدد از وزرا و استیضاح دو تن از وزرا در این دوره.
۷- فعال نمودن کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ که به شکایات مردم رسیدگی می‌نماید، و نمونه آن گزارش در مورد جزیره قشم بود که منجر به برکناری مسؤول آن گردید.

۸- محدود نمودن مسافرتهای خارجی نمایندگان مجلس و کارگزاران دستگاههای اجرایی.

۹- تصویب قوانین نظارتی گوناگون که مجالی برای برشمردن آنان نیست.

۱۰- فعال نمودن دیوان محاسبات در این دوره که گزارش تفریغ بودجه سال ۷۰ را به مجلس ارائه نموده که در ۲۵ سال گذشته این موارد را نداشته‌ایم.